

після лютневої революції 1917 р. отримала практичні можливості для реалізації. Провідником цієї ідеї стала Центральна Рада, яка в цьому питанні спиралася на стихійну підтримку українського народу, а згодом на підтримку першого представницького органу українського національного руху – Українського національного конгресу.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991.
2. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т.2 Від середини XVII ст. до 1923 р.– К., 1995.
3. Українська Центральна Рада. Док. і матеріали. У двох томах. – Т. 1. – К., Наук. думка, 1996.
4. Винниченко В. Відродження нації (Історія української революції березень 1917 – грудень 1919 р.). – У 3-х ч.
5. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. – К., 1992.
6. Багатопартійна українська держава на початку ХХ ст. – К., 1993.
7. Лисяк-Рудницький І. Четвертий Універсал та його ідеологічні попередники // Історичне есе. У 2 т. – К., 1992.
8. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. – К., 1993.

ВИСВІТЛЕННЯ СЕЛЯНСЬКОГО ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ КИЇВЩИНИ 1917 – 1921 РОКІВ

РЯБОВ Олександр Анатолійович,
*здобувач кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

Відразу після поразки Української революції події селянського повстанського руху 1917 – 1921 рр. Київщини викликали широкий інтерес серед дослідників та самих учасників. В цьому контексті приваблювали перш за все його регіональні особливості, зокрема одного з найактивнішого повстанського краю – Київщини. Аналіз тогочасних праць дає можливість твердити, що формування джерельної бази повстанства означеного часу розпочалось водночас із розгортанням самого селянського повстанського руху. Серед них найперше – це спогади та публіцистично-пропагандистські праці. Незважаючи на досить малу ступінь науковості праць такого жанру, все ж ми не можемо залишати їх поза увагою, адже вони значною мірою є джерелом дослідження та висвітлення повстанського руху на Київщині, оціночним матеріалом селянського повстанського руху у період Української революції 1917 – 1921 рр. взагалі. З початком 1920-х років з'являються праці більш наукового характеру.

У цілому історико-політичні та ідеологічні обставини зумовили формування протилежних напрямів у дослідженні селянського повстанського руху в Україні 1917 – 1921 рр. Сучасні дослідники виділяють два: національно-державницький та марксистський (або радянський), які на їх думку сформувались вже на середину 1920-х років [1, с. 28]. Історіографічний огляд праць щодо повстанського руху селян Київщини переко-

нує, що в цьому ж контексті розвивалося й дослідження повстанства зазначеного регіону. Щоправда, можемо говорити, що найновіші наукові праці з історії селянського повстанського руху, в тому числі й на Київщині, дають підстави виокремити новітній напрям, який базується на сучасній методології та використанні вперше введених до наукового обігу джерел і дає підстави переосмислення феномену селянського повстанського руху взагалі та формування нових, більш виважених, його оцінок.

Праці щодо селянського повстанського руху Київщини 1917 – 1921 рр. можемо поділити на дві групи: а) у яких йшлося про дослідження та висвітлення повстанства (простежується стан дослідження проблеми); б) у яких йшлося про саме повстанство (висвітлюється проблема). У першій групі праць умовно можемо виокремити такі підгрупи: 1) спеціальні історіографічні роботи, що конкретно стосуються висвітлення дослідження теми [2]; 2) видання у яких історіографії селянського повстанського руху Київщини приділялась увага в окремих розділах, вступях, абзацах праць у контексті історіографії повстанства України в цілому, або ж у контексті історіографії селянського повстанського руху в тому чи іншому регіоні України, чи в окремий період Української революції 1917 – 1921 рр. [3; 4; 5]

Оскільки селянський повстанський рух в Україні 1917 – 1921 рр., а згодом і в окремих її регіонах як об'єкт дослідження став розглядатися після 1991 р., то й відповідні узагальнюючі роботи з його дослідження і висвітлення стали тоді ж лише формуватися. Тому зазначена вище перша група праць з історіографії селянського повстанського руху Київщини не представлена широко і з часом дедалі більше поповнюється.

Найбільш повною на даний час роботою з висвітлення дослідження селянського повстанського руху доби Української революції є дисертаційна праця В. Щербатюка «Селянський повстанський рух в Україні 1917 – 1921 років: українська історіографія» [6]. В деякій мірі автор торкається й історіографії повстанського руху Київщини. Проте робить це побіжно, оскільки дане питання не було безпосереднім предметом його дослідницької роботи.

Також привертає увагу досить вагоме дисертаційне дослідження А. Демартіно, де в контексті дослідження повстанства Середнього Подніпров'я йдеться й про селян-повстанців Київщини 1918 – 1920-х років [7], а в розділі першому – поданий історіографічний огляд проблеми. Однак, як на наш погляд, історіографія селянського повстанського руху в досліджуваний період дещо розпорошена, оскільки автор до уваги взяв праці не лише з історії селянського повстанства, а й публікації з історії економіки, соціальної історії і політичної історії середньодніпровського регіону.

Можемо говорити, що узагальнююча ґрунтовна праця, яка б у повній мірі висвітлювала дослідження селянського повстанського руху на Київщині відсутня. Цей процес поданий у літературі фрагментарно, часто в контексті більш ширших тем, інколи в окремі періоди Української революції [8]. Такий факт в історіографії досліджуваного нами питання є закономірним і обумовлений тим, що за логікою речей узагальнююча праця могла б виникнути лише за умов наявності в історичній науці підсумовуючого історико-правового дослідження самого селянського повстанського руху Київщини.

Другу групу праць щодо повстанства Київщини 1917 – 1921 рр. складають роботи, у яких йдеться безпосередньо про селянський повстанський рух (висвітлюється проблема). Процес накопичення знань з даної теми, на нашу думку, співпадає з періодизацією історіографії селянського повстанства у зазначений час в цілому. У зв'язку з цим можемо виділити три періоди: 1) 1918 – кінець 1920 років; 2) з кінця 1920-х років до 1991 року; 3) з 1991 р. й до нині. Щоправда поділ носить умовний характер, адже між закінченнями

і початками періодів немає досить чіткої межі. Так, визначивши 1918 р., як час початку появи літератури щодо повстанського руху селян Київщини, рубіконом між першим і другим періодом є офіційний відхід в УСРР від національної історичної концепції. Проте цей процес був тривалим – протягом 1920-х років і повністю завершився на початку 1930-х років з утвердженням в радянській науці марксистсько-ленінської методології. Однак нам для встановлення рубежу послужило те, що радянські концептуальні підходи щодо висвітлення і дослідження повстанства Київщини (та й України в цілому) утвердились в науці вже наприкінці 1920-х років.

Початок третього періоду обумовлений, скоріш за все, більше політичними обставинами – проголошенням незалежності України та можливістю створення нових умов для розвитку історико-правової науки. Проте, не слід забувати, що й відхід від утвердженої в радянський час методології був поступовим: у перші роки незалежності ще не всі науковці змогли відразу відійти від усталених методів дослідження. Однак загальні тенденції розвитку історично-правових наук були незупинні, вони вплинули й на дослідження селянського повстанського руху. Останній згодом став розглядатися як об'єкт всебічного дослідження, а характерною рисою даного періоду стало утвердження методологічного плюралізму. Це значною мірою сприяло переходу від старої парадигми пізнання до нової. При вивченні селянсько-повстанського руху вагомим значенням нині набуває застосування міждисциплінарних підходів (цивілізаційного, науковометричного, статистичного, інформаційного та ін.), що значною мірою забезпечує пізнання його історично-правового аспекту. Водночас організація дослідження історично-правових процесів (як минулих, так і теперішніх) нині відбувається в екстремумах функціонального простору, а тому серед джерел системного розвитку найпершим постає творча самореалізація та самовдосконалення.

Отже зазначені вище підходи у дослідженні селянського повстанського руху та аналіз праць з означеної теми допомогли виокремити нові знання зі значної сукупності робіт, у яких згадується селянство як джерело українського відродження та повстанства, або ж, які тією чи іншою мірою присвячені селянам-повстанцям, селянському повстанському рухові в Україні 1917 – 1921 рр., зокрема й на Київщині. Такі праці почали ще з'являтися за авторством самих учасників революції – як політиків та військових, так і безпосередньо представників повстанського руху, дорадянських авторів, згодом – у дослідженнях радянських істориків та авторів з діаспори, сучасних вітчизняних науковців.

Список використаних джерел:

1. Щербатюк В.М. Селянський повстанський рух в Україні 1917 – 1921 років: українська історіографія: Автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06 / В.М. Щербатюк; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2013. – 36 с.
2. Щербатюк В.М. Селянський повстанський рух на Київщині 1917 – 1923 рр.: сучасна історіографія проблеми / В.М. Щербатюк // Укр. істор. журн. – 2010. – № 3. – С. 186-204.
3. Гамрецький Ю.М. Радянська історіографія селянського руху на Україні в 1917 р. / Ю.М. Гамрецький // Історіографічні дослідження в УРСР. – К., 1968. – Вип. 1. – С. 56-75.
4. Кучер О.О. Боротьба з внутрішньою збройною контрреволюцією на Україні в 1921 – 1923 рр. у радянській історіографії 20-х років / О.О. Кучер // Вісник Харківського університету. – № 62. – Історія. – Вип. 5. – Х.: Вид-во ХДУ ім. О.М. Горького, 1971. – С. 18-27.

5. Кучер О. Розгром збройної внутрішньої контрреволюції на Україні в 1921-1923 рр. / О. Кучер. – Х.: Вид-во Харківського ун-ту, 1971. – 172 с.

6. Щербатюк В.М. Селянський повстанський рух в Україні 1917–1921 років: українська історіографія: Дис... д-ра. іст. наук: 07.00.06 / В.М. Щербатюк; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2012. – 489 с.

7. Демартіно А.П. Повстанський рух в Середньому Подніпров'ї України (1918 – середина 1920-х рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / А.П. Демартіно; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – К., 2015. – 24 с.

8. Петриченко К. До питання про селянський повстанський рух (березень 1917 – серпень 1919 рр.) в Київській губернії: поняття, періодизація, типологія, причини й витоки (тези з доповіді на конференції «Історія трудового народу» / К. Петриченко // Політономія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politonomia.org.ua/page/dopytannia-pro-selianskyi-povstanskyi-rukh>. – Назва з екрана.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ СВОБОДИ МИРНИХ ЗІБРАНЬ В ПЕРІОД УНР

СВЯТНЕНКО Анна Петрівна,
*аспірант кафедри конституційного права
юридичного факультету Київського
національного університету імені Т. Шевченка*

Перемога Лютневої (1917 р.) демократичної революції докорінно змінила суспільно-політичну ситуацію на всіх без винятку теренах колишньої імперії, сприяла не баченому до тих пір піднесенню національно-визвольних рухів та активізації суспільно-політичного життя країни. З перших днів Лютневої революції, особливої гостроти набули соціально-політичні процеси в Україні та дуже скоро наблизились за своєю сутністю до рівня національної революції. Українська революція 1917-1920 рр. як явище, як суспільний феномен мала глибоке коріння, була зумовлена цілою низкою історичних закономірностей і, по праву, зайняла своє місце серед визвольних процесів Європи і всього світу. За століття гноблення і експлуатації російським самодержавством в українському народі нагромадився гігантський потенціал протесту, не примиреного прагнення до волі, жагучого бажання самому розпоряджатись власною долею [1, с. 373]. Життям в ті дні на порядок денний невпинно ставилося питання про відновлення національної державності українського народу. Біля витоків цього процесу стояла створена на початках березня 1917 року Українська Центральна Рада, спочатку як громадсько-політичний орган, а згодом як національний представницький орган, до якого перейшли законодавчі повноваження.

Логічно, що саме в документах (актах) Української Центральної Ради (далі – УЦР) найбільш повно та концентровано відображено весь спектр розвитку конституційних ідей та поглядів в Україні того часу, які за тих революційних умов набували якісно нового наповнення та звучання в порівнянні з попереднім періодом свого розвитку.

Важливе значення в процесі розвитку та утвердження конституційних ідей в Україні на етапі її становлення як автономного утворення мали Перший та Другий Універсали